

nec vastauksen kysymykseen, mistä sitten johtuu, että analoginen *puihen* on sydän-savolaisissa murteissa aikoinaan syrjäyttänyt äänneläillisen *puijen*-tyypin, jota siis järjestelmän kannalta olisi pidettävä parempana.

Valaistessaan erilaisia genetiivimuotoja kronologiselta kannalta Heikki Paunonen on käyttänyt hyväkseen vanhimpia painettuja lähteitä, 1800-luvun runomusiikinpanoja sekä paikannimiä, niiden joukossa vanhimpiin maa- ja tuomiokirjoihin sisältyviä nimiä eritoten savolaismurteiden osalta. Runoissahan on saattanut säilyä runomitan turvin muotoja, jotka muuten ovat käytöstä hävinneet tai ainakin tulleet harvinaisiksi, ja paikannimetkin ovat saattaneet siten leksikaalistua, että niiden alkuosana esiintyvä genetiivi on säilyttänyt muotonsa, vaikka se olisikin vieras nykymurteelle. Niinpä esim. eteläisissä savolaismurteissa, joissa monikon 1. genetiivi on nykyään lähes yksinomainen, tavataan runsaasti paikannimiä, joiden määriteosa on monikon 2. genetiivissä (esim. Juvalla *Akkajok*, *Penskainniem*, *Huapai alus*). Kronologiselta kannalta on merkityksellistä, että *akkain*-, *poikain*-tyyppiä, jota yleensä on pidetty länsisuomalaisena kuten Paunosenkin tutkimuksessa, esiintyy myös Savon vanhimmissa maakirjoissa (*Hapaen alus*, *Sikaen aho*, *Koiraen Niemi*). Lähteidensä nojalla Paunonen päättelee, että »yksikkö- ja monikkovartalaisen mon. genetiivin vaihtelu savolaismurteissa palautuu ainakin 1500-luvun taa» (s. 265).

Heikki Paunosen tutkimus monikon genetiivistä on muodollisesti moitteeton ja tyyllisesti korkeatasoinen suoritus. Erityisenä ansiona mainittakoon sen lukuihin liittyvät kokoavat katsaukset. Kannanotot ovat hyvin perusteltuja ja kriittisinäkin maltillisia. Teoksesta ilmenee paitsi yksityiskohtainen alan tuntemus myös monipuolinen perehtyneisyys kielitieteen eri kehitysuuntiin. Tutkimus on painava lisä suomen kielen muotooppia käsittelevään kirjallisuuteen, ja toivottavaa on, että se lähiaikoina saa seuraajia

antoisalta morfologian alalta. Ensi sijassa kohdistuvat odotukset Paunosen oman työn jälkiosaan.

Veikko Ruoppila

Viiivästynyt kielenkehitys tutkimuksen kohteena

MATTI LEIWO *Kieli- ja kielitieteellisiä näkökohtia viivästyneestä kielenkehityksestä*. *Studia Philologica Jyväskyläensia* 10. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1977. Diss. 295 s.

Maamme kielen tutkimus, kotimaisiin yhtä hyvin kuin vieraisiin kieliin kohdistuva, on pitkään ensisijaisesti käsitellyt autonomisten kielijärjestelmien rakennetta, niiden maantieteellistä vaihtelua, muuttumista ja kulttuuritaustaa. Kielen sosiaaliset ja psykologiset kytkennät ovat olleet tutkimuskohteiden ulkopuolella, niin ikään kontrastiiviseen kielen tutkimukseen liittyvät aiheet. Viime vuosina kiinnostus näitä aloja kohtaan on kuitenkin huomattavasti lisääntynyt ja laajamittaisempikin tutkimustyö on voitu käynnistää mm. Suomen Akatemian tutkimussopimusmäärärahojen turvin.

Suomen kielen omaksumisen lingvististä ja psykologistista tutkimusta on maassamme siis harrastettu vain vähän; tämä koskee normaalia kielenomaksumista yhtä hyvin kuin sen häiriöitäkin. Maininnan ansaitsevat kuitenkin mm. Terho Itkosen (Vir. 1977) ja Alpo Räisäsen (Vir. 1975) lähinnä ääntämistä ja morfofonologiaa koskevat artikkelit sekä Anneli Kauppinen syntaksia ja morfofonologiaa käsittelevä lisensiaatintutkielma (Helsingin yliopisto 1977). Oulun yliopistossa on useita vuosia ollut vireillä lastenkielen tutkimushanke.

Tämän alan ulkomaisista tutkimuksista on mainittava etenkin Melissa Bowermanin *Early Syntactic Development: A crosslinguistic study with special reference to Finnish* (Cambridge Studies in Lin-

guistics II, Cambridge University Press 1973)¹, joka on pitkittäissuuntainen selvitys neljään eri kieliperheeseen kuuluvan lapsen varhaisesta kielenkehityksestä eritoten lauserakenteen näkökulmasta. Suomessa on tässä tutkimuksessa keskeinen asema; muut tutkitut kielet ovat ameriikanenglanti, malaijilais-polynesianalaiseen kieliperheeseen kuuluva samoa sekä niiloittinen luo.

Mainittava on myös se oppimispsykologisista ongelmista lähtevä tutkimustyö, jota Isto Ruoppilan johtama jyvaskyläläinen ryhmä harjoittaa (useita raportteja Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarjassa).

Fil. lis. Matti Leiwon tohtorinväitöskirja on kahta kielenkehitykseltään häiriintynyttä lasta (peitenimiltään J ja A) koskeva tapaustutkimus. Erityisesti Leiwo pyrkii » – kuvaamaan viivästyneen kielenkehityksen erityispiirteitä ääntämisessä, fonologiassa, morfologiassa ja syntaksissa sekä ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon myös semanttiset ja pragmaattiset näkökohdat niiden kuvauksessa» (s. 46). Toinen keskeinen ongelma on, kuuluvatko todetut kielelliset viivästyvät kompetenssin vaiko performanssin tasoon. Edelleen pyritään luonnehtimaan viivästyneen ja poikkeavan kielenkehityksen mahdollisia eroja. Tutkielma sijoittuu lingvistiikan, psykologian, foniatrian ja »lingvistisen patologian» välimaastoon, mutta ytimeltään se on kuitenkin kielitieteellinen. Kyseessä on siten ilmeinen aluevaltaus maamme kielentutkimuksessa. Selviä kotimaisia sen paremmin kuin ulkomaisiakaan esikuvia Leiwolla ei ole ollut, ja työnsä hän onkin tehnyt pääosin yksin ja itsenäisesti. Kansainvälisestikin katsoen kyseessä on uusi ja mielenkiintoinen yritys.

Tutkielmassa on viisi lukua: (1) johdanto, (2) selonteko tutkimusmateriaalista ja sen keruusta, (3) J:n hypoteetti-

sesti poikkeavaksi luokiteltua sekä (4) A:n hypoteettisesti viivästyneeksi luokiteltua kielenkehitystä käsittelevät luvut, jotka muodostavat teoksen rungon, ja (5) diskussio-osa, jossa vertaillaan J:n ja A:n kielellisiä puutteita sekä hahmotellaan eräänlaista viivästyneen kielenkehityksen sosiaalipsykologista selitysmallia. Jäsentely on havainnollinen ja melko tasapainoinen (yksilötapausten kuvaukset ovat tosin hyvin eripituiset, J:n 121 s. ja A:n vain 51 s., mikä johtuu A:n kommunikatiivisesta passiivisuudesta ja sen aiheuttamasta melko niukasta ainepohjasta). Erinomaisena voidaan pitää johdanto-osaa, jossa pohditaan kieliopillista ja kommunikatiivista kompetenssia, kielenomaksumisen suhdetta biologiseen ja kognitiiviseen kehitykseen sekä muistiin, kommunikatiivisen kompetenssin kehitystä ja lopuksi viivästyneen kielenkehityksen tuntomerkkejä ja syitä.

Kiinnitän ensin huomiota muutamaiin työn teoreettisiin taustaoletuksiin ja metodisiin ratkaisuihin.

Tutkielman yleislingvistinen perusteoria on hyvä ja sopivan eklektinen: pohjan muodostavat perinteinen kielioppi ja T-syntaksi, joita täydentävät Hallidayn puhefunktionaalinen kielioppi ja sijakielioppi. Lukijaa kuitenkin ihmetyttää, miksei taustateorian valinnasta eksplisiittisesti tehdä selkoa. Niin ikään jää alustavasti avoimeksi, mitä T-teorian muunnosta Leiwo noudattaa, joskin osoittautuu pian, että kyseessä on lähinnä Chomskyn »Aspektien» perusteoria (1965) ja Chomskyn ja Hallen SPE-fonologia (1968). Nämä valinnat olisivat kaivanneet selviä perusteluja, semminkin kun ottaa huomioon sen vilkkaan keskustelun, mitä meilläkin on 1970-luvulla käyty esim. Virittäjän palstoilla. Tosin voi sanoa, ettei Leiwon fonologia vuoden 1968 SPE-mallista huolimatta aina kovin abstraktista ole ja että 1970-

¹ Vrt. myös Elizabeth Gloss Traugottin arvostelua tästä teoksesta (Foundations of Language 14:4, 1976, s. 611–619).

luvun fonologiankin ajatuksia paikoin on otettu huomioon. Joskus SPE-mallin abstraktisuus kuitenkin tuntuu liialliselta. Näin on etenkin lasten vokaalisointuvaikkeuksien tulkinnassa (s. 101— ja s. 214—). Leivo on todennut, että lapset (yleisesti ottaen) eivät hallitse jälkitavujen harmonioivia etuvokaaleja /y ö ä/ vaan substituioivat vastaavat takavokaalit niiden tilalle. Näille sinänsä mielenkiintoisille substituutioille hahmotellaan (J:n ja A:n kohdalla toisistaan hiukan eroavia) kuvauksia, joihin sisältyy mm. substituutiosäännön olettaminen ja sen sekä vokaalisointusäännön ekstrinsikaalinen järjestäminen. Tässä kohden olisi voinut ottaa huomioon konkreettisemmankin tulkintamahdollisuuden, nimittäin sen, että kysessä on puhdas pinta-ilmio. Yleinen pyrkimys kielessä kuin kielessähän on se, että painottomissa tavuissa on vähemmän vokaalioppositioita kuin painollisissa tavuissa, ja tämä universaalinen tendenssi riittää käsittääkseni semmoisenaan selityspohjaksi, kun selvitettävänä on kehittymättömän järjestelmän luonne. Jälkitavujen vokaalioppositioiden puutteellinen hallinta on luonteva tulkinta, kun ottaa huomioon tutkittujen lasten yleisen artikulatorisen differentioitumattomuuden.

Selvää perustelua vaille näyttää jäävän myös Leiwon valitsema psykolingvistinen taustateoria. Sekin on itse asiassa melko moninainen ja sisältää mm. Piaget'ita, Osgoodilta ja Beveriltä & al. peräisin olevia ajatuksia.

Morfosyntaktinen analyysi perustuu pitkälti perinteiseen kielioppijärjestelmään. Sitä edustaa Leiwolla lähinnä Aarni Penttilän Suomen kielioppi (esim. s. 59, 73). Penttilän pitäminen perinteisen kielioppitraditiomme tyypillisenä edustajana ei kuitenkaan ole aivan yksioikoista, koska hän itse asiassa on monin kohdin omaleimainen ja poikkeaa E. N. Setälän perinteestä, jota voi pitää vaikutusvaltaisimpana (tällainen poikkeama Penttilän systeemissä on esim. predikaatiivadiverbiaalinen pitäminen predikaati-

vina, s. 74).

Periaatteessa ei ole mitään ristiriitaa T-syntaksin ja perinteisen kieliopin välillä, jossakin mielessä transformaatio-teoriaa voidaan pitää eräiden perinteisen kieliopin aukkojen täyttäjänä. Joskus Leiwon olisi kuitenkin toivonut ottavan selvemmin kantaa perinteisen kieliopin ilmeisiä puutteita vastaan. Yksi tällainen tapaus on genetiivisubjektin käsittely. Perinteinen kielioppihan ei pidä genetiiviä ilmauksissa tyyppiä *Minun täytyy aivastaa* subjektina vaan datiiivadiverbiaalina, vaikka edellistä analyysia puoltavatkin useat syntaktiset argumentit. Leiwon analyysi on tässä kohden ambivalentti, joskus hän nimittää po. jäsentä »genetiivisubjektiksi» (s. 133), toisaalla hän taas ilmoittaa, että subjektin sijat ovat vain nominatiivi ja partitiivi (s. 130). Syntaktisesti epäonnistuneena voi pitää lukusana-konstruktioiden uudelleen analyysia siten, että lukusanaa aina pidetään määritteenä (myös tapauksissa *kaksi poikaa* subjektina, objektina ja predikaatiivina). Epäonnistuneena pidän myös sanontaa, että passiivissa on »epämääräinen subjekti» (s. 72). Oikeammin passiivissa ei ole subjektikonstituenttia ollenkaan, mutta kylläkin epämääräinen (semanttinen) tekijä. — Tosin nämä kieliopilliset ratkaisut eivät vaikuta työn tuloksiin.

Kokonaisuudessaan Leiwon tutkimusaineisto on pienehkö, se käsittää J:n osalta 495 lausetta ja A:n osalta 296 lausetta (s. 79). On ilmeistä, että korpusten koko on minimaalinen ja että tulosten yleistyskelvopuus ja varmuus kärsivät tästä. Odotettavasti Leivo joutuu tuon tuostakin toteamaan, että anteat ovat liian niukat yleistysten tekoa varten (esim. s. 108, 117, 142, 155, 169, 217, 222, 240). Tosin viivästyneen kielenkehityksen tutkimukseen ei voi soveltaa samoja aineiston edustavuusvaatimuksia kuin normaali-korpuksiin. Ainakin vähäpuheisella ja passiivisella A-lapsella tämä on lieventävä näkökohta. Mutta joka tapauksessa aineiston edustavuuteen olisi pitänyt kiinnittää huomattavasti enemmän hu-

miota kuin Leiwo on tehnyt. Tilastollisessa kielitieteessä tällaisia edustavuus- ja otantaongelmia on pohdittu paljonkin, ja selonteko tästä problematiikasta olisi esim. osoittanut, että 500 lauseen otos antaa tyydyttävän kuvan sellaisista rakenteellisista muuttujista, jotka koostuvat vähäisestä määrästä alakategorioita (esim. subjektin nom./gen./part., objektin akk./part.). Mitä useampi alakategoria (esim. sijajärjestelmä kokonaisuudessaan) on kyseessä, sitä laajempi otoksen on oltava ennen kuin se antaa luotettavan kuvan alakategorioiden hallinnasta ja frekvenssijakaumasta.

Äskeeseen liittyvä seikka on se, että eräissä tapauksissa olisi toivonut Leiwon kiinnittäneen enemmän huomiota suomen kielioipista saatavilla olevaan kvantitatiiviseen tietoon. Esim. s. 81 esitetty sinänsä mielenkiintoinen J:n ja A:n sanaluokkajakaumaa esittävä taulukko jää hiukan roikkumaan ilmaan, kun sitä ei suhteuteta perusjoukkoon (»koko» suomen kieleen). Tällaisia tietoja on nyt jonkin verran (esim. Esko Vierikon liscensiaatintutkimus, Oulu yliopisto 1974, ja useat Oulun yliopiston Suomen ja saamen kielen laitoksen kvantitatiivisen projektin alustavat raportit).

»Lauseen» käsitettä ja sen soveltuvuutta puheisyntaksin analyysin pohjaksi olisi voinut pohtia enemmänkin. Lause on tietenkin ajat sitten osoittautunut mahdottomaksi määritellä pitävästi ja yksiselitteisesti. Kuitenkin olisi kannattanut pohtia esim., mikä on lauseen suhde sosiolingvistiikassa ja puhekielen tutkimuksessa paljon käytettyyn »makrosyntagman» käsitteeseen, tai sen suhde »lausuman» (*utterance*) käsitteeseen.

Leiwo ei ole tarpeeksi selvästi esittänyt, mitä hän tarkoittaa sellaisilla käsitteillä kuin »sääntö», »intuitio» ja »produktiivisuus» ja miten nämä suhtautuvat kielentaitajan kompetenssiin. Viimeaikainen keskustelu ateoreettisista (= intuitiivisesti tiedetyistä) ja teoreettisista (= lingvistin eksplisiittisesti esittämistä) säännöistä olisi kannattanut ottaa huomioon.

On myös kiistanalaista, onko lapsella sellaisia metateoreettisia valmiuksia (esim. tietoa lauseiden lausekerakenteesta ja lauseiden samanmerkityksisyyssuhteista) kuin T-syntaksissa väitetään (vrt. lukua 1.1).

Tämän arvostelun jälkeen siirryn käsittelemään Leiwon tutkielman myönteisiä puolia ja tuloksia, joita on runsaasti. Hyväni pidän metodiikan näkökulmasta sitä, että lasten haastattelussa on pitkin matkaa pyritty mahdollisimman aitoihin ja spontaaneihin puhetilanteisiin, missä lasten kommunikatiivinen kompetenssi ainakin ennalta katsoen pääsee oikeuksiinsa niin hyvin kuin se keinotekoisissa tilanteissa ylipäätään on mahdollista. Tällainen keruutavoite ja sitä vastaava haastattelumenetelmä poikkeavat edukseen niistä, mitä kielentallenuksessa yleensä käytetään. Aivan ilmeistä kuitenkin on, ettei vapaakaan seurustelu ja jutustelu laitospiljöössä kirvoita esille kieleltään vammautuneiden lasten koko viestintäpotentiaalia. Tästä Leiwo on hyvin perillä (s. 262). Hyvä on sekin, että pragmaattis-semanttiset näkökohdat on otettu riittävästi huomioon sekä keruuttä analyysivaiheessa. Kommunikatiivista kompetenssia ei tietenkään voi käsitellä ahtaasti pelkiksi rakenteiksi. Joskus tuntuu siltäkin, että pragmaattis-semanttinen tarkastelu olisi voinut ulottua pidemmällekin; niinpä Leiwo ei esim. pohdi viivästymien mahdollisia esiintymiseroja eri kielenfunktioissa. Kenties viivästynyt kielenkehitys ei niinkään vaikeuta kielen välincellistä käyttöä kuin sen säätelevää ja tiedottavaa käyttöä.

Arvokkaina ja tavallaan työn päätuloksina voi pitää tutkittujen lasten kielellisten häiriöiden luonnehdintoja ja lingvistisiä tulkintoja. Lapsi J tuntuu osaavan ainakin sijataivutuksen perusoppositiot (esim. nom./part.), hänellä on melko mutkikkaita nominaalilausekkeita (mm. attribuuttirakenteita ja relatiivilauseita), hän hallitsee attribuuttikongruenssin ja PP-lausekkeen, akkusatiivin päätteiden jakauman, 1. ja 3. infinitiivin sekä perus-

tavat tekstuaaliset mekanismit, erityisesti pronominaalisuuden, ellipsin ja sanajärjestyksen.

Sen sijaan J ei osaa vokaalisointua (erityisen vaikeita ovat jälkitavujen *ä, ö, y* -vokaalit), avartuvia diftongeja (jotka pyrkivät oikeenomaan, esim. *ie* → *ii*), likvidoitu (erityisesti *r* tuottaa vaikeuksia) eikä *h*:ta (joka sanan alussa pyrkii vokaaliutumaan). J:n ääntämykselle on ominaista yleinen epämääräisyys ja sanojen tyypistely; edelleen sanojen asut osoittavat joskus hämmästyttävää vaihtelua ja ailahtelua, esim. *Alsingis, Arsingis, Halsingissa, Aalstinkii, Alstinkii pro Helsinki cri* paikallissijoissa, tai *Uaskuasta, Uvaskulasta, Uaskualta, Luvaskulasta pro Jyväskylästä* (s. 122). Tämänkaltaisten horjuvuuksien kuvauksessa on selvästikin oletettava performanssirajoituksia; ei voi ajatella, että lapsi olisi varastoinut suuren määrän toisistaan hiukan poikkeavia perusmuotoja. Auki jää toisaalta se, minkä perusmuodon (tai mitkä perusmuodot) lapsi todella on sisäistänyt. Kuten äskeisistä *Helsinki*-esimerkeistä näkyy, yleinen pyrkimys J:n vokaalijärjestelmässä on *e* → *a*. Vokaalisointusubstituutiot huomioon ottaen (/y ö ä/ → /u o a/) J:llä voidaan todeta selvä pyrkimys perustavaan vokaalikolmiioon.

J:n morfosyntaktiset vaikeudet näyttävät erityisesti kohdistuvan verbitaivutukseen. Hän ei hallitse systemaattisesti verbien persoonakongruenssia, tempus-taivutusta, kieltotaivutusta (varsinkaan ei kielteisistä imperfektistä), häneltä puuttuvat upotukset kokonaan ja kiellon kohdistaminen tuottaa vaikeuksia. Puutteellista verbitaivutusta *Leiwo* pitää nimenomaan poikkeamana eikä viivästymänä J:n puheessa. (Tästä seuraa se hienoinen epäloogisuus, että kirjan pisin luku käsittelee »poikkeavaa» kielenkehitystä kun taas koko kirjan nimessä puhutaan »viivästyneestä» kielenkehityksestä — tosin *Leiwo* tottaa viimeisessä luvussa, että jyrkkää eroa näiden välillä ei ole.) J:n puheessa on muitakin omalaatuisuuksia puutteellisen verbintaivutuksen lisäksi:

hän käyttää esim. *ku* (< *kun*) -morfeemia eräänlaisena temaattisena puheenvuorojen aloitusmerkkinä (vrt. japanin *wa*-partikkelia!), 'ja' esiintyy muodossa *te* (< *sitten*), hänellä on tietyissä konteksteissa kaksinkertainen kieltojärjestelmä (*ei X ai*) ja partitiivin pääallomorfi on *-ItA*. Nämä evidenssin palaset viittaavat *Leiwo*n mukaan »poikkeavaan kielenkehitykseen» eikä »viivästyneeseen kielenkehitykseen», mutta johtopäätös jää silti melko niukan todistusaineiston vuoksi lopullisesti todistamatta, olkoonkin että se sinänsä tuntuu uskottavalta.

A:n diagnoosi on fonologian osalta melko samankaltainen kuin J:nkin. A osaa vokaalisoinnun paremmin kuin J, joskin myös A:n puheessa on selviä merkkejä harmonioivien etuvokaalien korvautumisesta vastaavilla takavokaaleilla jälkitavuuksissa. Avartuvat diftongit pyrkivät A:llakin oikeenomaan.

Tapauksen selvimmät erot ilmenevät morfosyntaksissa. A hallitsee nominatiivin ja partitiivin opposition erityisesti subjektin ja objektin asemassa, mutta muut sijat esiintyvät vain sporadisesti. Hän ei käytä adessiivia *edes* omistusrakenteessa. Verbikongruenssi tuntuu ainakin 1. persoonassa suhteellisen kiinteältä. Sanamuodot eivät osoita sellaista pintahorjuntaa kuin J:llä, mutta toisaalta A:n sanamuodot tyypistyvät hanakammin, ja usomiten hän käyttää mahdollisimman vähäpäätteistä sähkösanomatyyliä. Hänen sanamuodoissaan esiintyy korkeintaan yksi sidonnainen morfeemi kerrallaan.

Tempusjärjestelmää A ei tunnu osaan (muutamia satunnaisia oikeita muotoja lukuun ottamatta). Kopula puuttuu usein kieltolauseista. Hänen puheessaan ei esiinny infiniittimuotoja eikä rinnastuksia tai alistuksia. A:n kielenkehityksen tasoa voidaan luonnehtia viivästymäksi, joka mahdollisesti kytkeytyy lievään henkiseenkin jälkeenjääneisyyteen.

Tämänkaltaiset tulokset ovat ensisijaisesti kiintoisia kielipatologian tunnuksina, mutta ne valottavat myös joitakin suomen kielen rakenteen peruserityksiä.

erityisesti oppositioiden tunnusmerkkisyyssuhteita. Leiwon tulokset osoittavat esim. selvästi, että vokaalisoinnun harmonioivat parit *y-u*, *ö-o* ja *ä-a* ovat psykologisesti todellisia ja ettei ole sattuma, että juuri nämä kuusi vokaalia ovat osallisina soinnussa ja että /i e/ ovat jääneet soinnun ulkopuolelle. Edelleen ainakin J-lapsen anteet näyttävät tukevan sellaista fonologista kuvausta, joka postuloi suuntaisen vokaalisointusäännön. J kuten A:kin hallitsee vokaalioppositiot parhaiten ensimmäisessä tavussa, ja jälkitavujen koko vokaaliston oppiminen tuottaa vaikeuksia. Jälkitavuihin pyrkii leviämään yleisen tunnusmerkkisyysteorian ennustama viisivokaalijärjestelmä /i e u o a/.

Mielenkiintoista on myös todeta avartuvien diftongien /ie uo yö/ erikoisemana diftongien paradigmassa; sekä J:llä että A:lla on huomattavia vaikeuksia näiden diftongien tuottamisessa. Tämä on selvä todiste niiden monimutkaisuudesta muihin diftongeihin verrattuna. Nämähän ovat sivumennen sanoen diftongeista juuri ne, jotka tuottavat eniten virheitä myös suomenruotsalaisten suomalaisessa interlingvassa, »hoonossa soomessa». Nämä molemmat seikat viittaavat siihen, että avartuvien diftongien fonetiikassa on jotain sellaista, mitä muissa diftongeissa ei ole. Voi arvailla, että tämä jokin on eksploosiivinen tavarakenne. Yleinen piirre maailman kielten diftongeissa näyttää olevan suppenevuus (esim. /ai au äy öi/), ja tästä poikkeavat /ie uo yö/.

J-lapsella päätteiden hahmot näyttävät tuottavan vähemmän vaikeuksia kuin vartalohahmot ainakin *l*, *s*, *h* -virheistä päätellen, joita tavataan vain vartaloissa. Tätä voisi kutsua taivutuspäätteiden »pregnanssiksi». Leiwolla ei ole tähän ilmiöön selitystä; yksi mahdollinen selitys voisi olla se, että päätteiden kanoninen rakenne ja foneemikoostumus ovat niin paljon vartaloita yksimuotoisempia, että oppiminen sitä kautta helpottuu. Tosin jälkitavujen artikulatorisen differentioitumattomuuden periaate taas

panisi odottamaan juuri päinvastaisia vaikeuksia (vrt. vokaalisointua).

Kirjan viimeisessä luvussa hahmotellaan mielenkiintoista viivästyneen kielenkehityksen sosiaalipsykologista selitysmallia, joka on saanut vaikutteita mm. Piaget'n kehityspsykologiasta. Lapsi joutuu kieliopinrakentelussaan noidankehään, koska hänen palautejärjestelmänsä välittää vain omia virheellisiä tuotoksia ja koska toisaalta ympäristö ei aina ymmärrä lapsen tuotoksia eikä siten pysty korjaamaan virheellisiä abduktioita ja induktioita. Puhe käy itsekseksi ja lopulta koko sosiaalistuminen saattaa häiriintyä. Tämän mallin valossa on myös mahdollista ymmärtää, miksi J ei pysty vakiinnuttamaan sanojen leksikaalisia asuja (sikäli kuin kyseessä ei hänen kohdallaan ole pelkkä performanssiraajitus).

Kaiken kaikkiaan voi todeta Leiwon valinnee itselleen uuden ja vaikean tutkimusaiheen. Lasten haastattelemisen ja erityisesti porautumisen heidän puutteelliseen kompetenssiinsa on edellyttänyt suurta empatiaa ja kärsivällisyyttä, joka metodisesti poikkeaa paljon normaali-kielen tutkimuksesta. Näihin metodeihin Leiwon olisi suonut kiinnittävän enemmän huomiota samoin kuin tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen perustelemiseenkin. Tutkimusaineiston crittely on tuottanut useita kiintoisia tuloksia: näitä ovat vokaalisoinnun ja diftongijärjestelmän tunnusmerkkisyyssuhteiden valottaminen, konsonanttien vaikeushierarkia, taivutuspäätteiden pregnanssin toteaminen, morfosyntaktisten viivästymien ja niiden ajallisen kerrostuneisuuden toteaminen. Tuloksista useita voi pitää hyväksyttävänä ja teoreettisestikin tulkittuina, toisia taas — kuten Leiwon itsekään myöntää — vain viitteellisinä olettamuksina tai irrallisina yksityiskohtina. Tämänkaltainen alustavuus kuuluu taustatutkimusten ja uusien aluevaltausten luonteeseen.

Fred Karlsson